

СУДСКА ПРАКСА

МОЖЕ ЛИ СЕ ТУЖБА ЗА УТВРЂИВАЊЕ ВАНБРАЧНОГ ОЧИНСТВА ПОДИЊИ ПРОТИВ НАСЛЕДНИКА НАВОДНОГ ОЦА

Врховни суд НР Хрватске у својој пресуди Гж 158/58 од 12 фебруара 1958 стоји на становишту да ванбрачно дете може и након смрти наводног оца дићи тужбу за утврђивање ванбрачног очинства против његових наследника, јер за ту тужбу дете има осим статусног и наследно правни интерес. Суд у образложењу своје пресуде каже: „Осим оног статусног правног интереса који је садржан у свакој тужби на утврђивању очинства, једини начин како тужитељица себи може осигурати своје наследноправне захтеве против осталих интересената, јесте баш ова посебна парница јер без пресуде којом се утврђује њено очинство, она не би никако могла истицати наследно-правне захтеве (члан 23 закона о наслеђивању) када она других законом предвиђених правоваљаних начина за доказивања очинства нема (члан 24 основног закона о односима родитеља и деце)“ (1). Слично гледиште заузимао је врховни суд Народне Републике Хрватске и раније (2). Пракса овог суда доследна је у овом питању. Те се праксе држе и извесни нижи судови нарочито на територији Народне Републике Хрватске.

У нашој правној књижевности подељена су мишљења по овом питању. Једни стоје на становишту да се тужба може подићи у интересу детета и против наследника наводног оца, а други заступају супротно гледиште, сматрајући да се ова тужба може подићи само против наводног оца за његова живота (3).

Основни закон о односима родитеља и деце говори само о томе ко може подићи тужбу за истраживање очинства, али не говори ништа о томе против кога се та тужба може подићи. Отуда је и могло доћи до супротних гледишта по питању пасивне легитимације.

При расправљању овог питања трба утврдити у првом реду какав карактер има тужба и какви се докази могу употребити приликом решавања ове ствари.

Наше законодавство за разлику од многих страних законодавстава стоји на становишту да ова тужба има статусни, патернитетски карактер. Циљ је ове тужбе да се утврди очинство, да се утврди сроднички однос између ванбрачног детета и наводног оца, да би ванбрачно дете могло према ванбрачном оцу остваривати сва она права која закон признаје деци без обзира на њихово брачно или ванбрачно порекло. То јасно излази из оних одредаба нашег законо-

(1) Збирка судских одлука, Београд, 1958, књ. III, св. 1, стр. 69—70.

(2) А. Прокоп: *Односи родитеља и дјече*, Загреб, 1954, стр. 44.

(3) В. Вакић: *Правни положај ванбрачне деце у ФНРЈ*, Београд, 1957, стр. 70, заступа прво гледиште, а А. Прокоп: *Односи родитеља и дјече*, стр. 44 и М. Веговић: *Породично право*, Београд 1957, стр. 49, заступају друго гледиште.

давства у којима ванбрачно дете има иста права и обавезе према својим ванбрачним родитељима као и брачно дете. Не прави се у том погледу никаква разлика између оне ванбрачне деце коју је ванбрачни отац признао и оне чије је очинство утврђено судском одлуком. Ванбрачни отац и у једном и у другом случају има исти положај. Он је ванбрачни отац који је дужан да заједно са ванбрачном мајком врши родитељско право и да испуњава све оне обавезе које закон родитељима намеће у односу на њихову децу. Тај хумани и велики принцип постављен је у чл. 26 Устава ФНРЈ и у члану 3 основног закона о односима родитеља и деце који гласи: „Родитељи имају према деци рођеној у браку или ван брака иста права и дужности“.

У упоредном праву, међутим, прави се оштра разлика између брачне и ванбрачне деце. Ванбрачно дете нема исти положај као брачно, нити ванбрачни родитељи имају иста права и обавезе према својој ванбрачној деци као према својој брачној деци. За француско право довољно је навести речи професора Саватијеа који каже: „То је дакле утопија и апсурдност заступати да се изједначе права ванбрачних родитеља са правима законитих родитеља“ (4). Ово становиште о неједнакости брачне и ванбрачне деце заступљено је са мањим или већим разликама у швајцарском, аустриском и немачком праву. Ту се такође прави разлика између оне ванбрачне деце коју је ванбрачни отац признао и оне чије очинство буде утврђено судском одлуком. Чак ни сва ванбрачна деца чије је очинство утврђено судском одлуком немају исти положај. Прави се разлика да ли је приликом истраживања очинства подигнута патернитетска или алиментациона тужба. У првом случају ванбрачно дете ступа у сроднички однос са својим ванбрачним оцем и ужива већа права и бољи положај, док у другом случају дете има само право на алиментацију, издржавање, а не и на друга права. Ту се наводни отац сматра само као хранилац (*Der Erzeuger-Zahlvaterschaft*) (5). Ово разликовање заведено је из разлога што се приликом утврђивања, истраживања очинства не може увек постићи већи него некада само мањи степен вероватноће о очинству детета.

Пошто тужба за утврђивање очинства овде има махом алиментациони карактер, дозвољено је, дакле, да се она може подићи како за живота наводног оца тако и после смрти његове против његових наследника (6). Циљ је тужбе и одлуке да се утврди хранилац ванбрачног детета и да му се осигура издржавање.

У нашем праву нема овог разликовања. Тужба и одлука има увек патернитетски карактер, да се утврди сроднички однос а не само право на имовинска потраживања. Из тих разлога у нашем праву није усвојена ни претпоставка да је ванбрачни отац оно лице

(4) R. Savatier: Cours de droit civil, Paris, 1947, I, 181, No 360.

(5) Швајцарски грађански законик § 319 и 323; Немачки грађански законик § 1708.

(6) Швајцарски грађански законик § 307; Аустриски грађански законик § 171; Немачки грађански законик § 1712; Colin — Capitant — J. de la Morandière: Cours élémentaire de droit civil français, Paris, 1947, I, 419. No. 551.

које је имало односе са мајком детињом у критично време зачећа, као што је то случај у извесним страним правима (7). Суд има да на основу разних доказа утврди материјалну истину, да утврди да је тужено лице отац или није отац. Суд је дужан да у овим споровима утврђује чињенице иако оне нису међу странкама спорне (чл. 406, 412 закона о парничном поступку). Ту је суд дужан да примени поред осталих доказа и доказ вештачењем, да утврђује, на пример, да ли је наводни отац био способан за односе или оплођење, и да врши доказ анализом крви и упоређивањем сличности ванбрачног детета и наводног оца (8). То треба учинити све у циљу да се постигне што већи степен материјалне истине, ако не извесност, а оно бар велика вероватност. Према томе само док је наводни отац жив, суд је у могућности да изведе све потребне доказе и утврди потребне чињенице и околности да би се тако постигао што већи степен материјалне истине и на основу тога могла донети одлука да ли је тужено лице отац или не.

~~Према томе тужба за истраживање очинства не може се подићи према наследницима, јер ту суд не може изводити доказе вештачењем. Један једини изузетак учинио је закон о наслеђивању у чл. 23. Ту се предвиђа да ванбрачна деца могу наслеђивати очеве сроднике „ако је отац ванбрачно дете признао за своје пред надлежним органом, или ако га је довео да с њим живи, или је на други начин показао да га признаје за своје“. У том случају тужба се може подићи против наследника, али ту није реч о истраживању очинства него утврђивању чињенице да ли је ванбрани отац за свога живота прећутно, својим конклюдентним радњама признао ванбрачно дете за своје. Тај случај признања очинства није био предвиђен у основном закону о односима родитеља и деце, па је било потребно ту празнину у интересу детета попудити.~~

Међутим, у наведеном предмету које је решавао Врховни суд Народне Републике Хрватске није у питању утврђивање чињенице да ли је наводни отац прећутно признао своје ванбрачно дете или не. Ту је реч о нечем другом, у питању је истраживање очинства. Сматрам да суд овде није правилно поступио, јер се тужба за истраживање очинства из горе наведених разлога не би могла подићи после смрти наводног оца против његових наследника (9).

М. Беговић

(7) Аустриски грађански законик, § 163; Швајцарски грађански законик § 314, Немачки грађански законик 7 1717.

(8) Одлука Савезног врховног суда, рев. 184/58 од 15 маја 1958, „Правни живот“, Београд 1958, бр. 11—12, 56. Према овој одлуци постоји повреда одредаба парничног поступка ако суд пропусти да нареди доказ анализом крви и доказивање упоређивањем сличности наводног оца и детета.

(9) У новијој судској пракси у Западној Немачкој напуштено је мишљење да се тужба може подићи против наследника наводног оца, ово је мишљење напуштено пошто наследници ступају само у имовинскоправне односе оставиоца. „Страни правни живот“, Београд, 1958, бр. 3, 46.